

Нікітіна І. В.
(Одеса)

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті розглядаються сучасні теорії ускладненого речення в українській, російській, англійській та французькій мовах. Опис структур вторинної предикації в сучасній англійській мові базується на основних положеннях лінгвістичної теорії видатного дослідника англійського синтаксису А.К. Корсакова. Особливу увагу приділено структурі комплементів: суб'єктному комплементу або предикативу, адвербіальному, об'єктному, дієслівному комплементам. Також описуються структури вторинної предикації в сучасній французькій мові, які виступають у реченні в функції складного додатка, складного означення, складної обставини, самостійного дієприкметникового звороту, інфінітивного речення, абсолютної номінативної конструкції. На підставі досліджених текстів, аналізуються кількісні показники вказаних структур.

Ключові слова: структури вторинної предикації, суб'єктний комплемент, адвербіальний комплемент, об'єктний комплемент, дієслівний комплемент.

Стаття присвячена одній з найскладніших проблем сучасного мовознавства — теорії ускладненого речення.

Звернення до теорії ускладненого речення пов'язано з тим, що у сучасній лінгвістиці немає єдиного погляду на проблему ускладненого речення, немає повної номенклатури синтаксичних угруповань, які можуть входити до складу речення, що має проміжну структуру між простим і складним.

Робота базується на поглядах сучасних видатних вчених, на теорії речення взагалі і на теорії ускладненого речення зокрема. Приклади наводяться на матеріалі української, російської, англійської та французької мов.

Стаття має за мету з'ясувати поняття вторинної предикації та продемонструвати на практиці, як в реченні виокремлюються структури вторинної предикації.

Мета досягається виконанням наступних завдань: опису сучасних теорій речення; огляду питання розповсюдження основи речення; опису структури вторинної предикації в сучасній англійській мові; опису структури вторинної предикації в сучасній французькій мові.

1. Сучасні теорії речення:

Погляди на сучасні теорії речення відомого українського мовознавця М.П. Кочергана допомагають висвітлити поняття ускладненого речення [5, 267-289; 3, 248 — 261]

1. Синтаксис — це рівень структур. Основною синтаксичною одиницею є конструкція, тим більше, що її (конструкцію) можна застосувати як до синтагматичного синтаксису (словосполучень), так і до синтаксису речення. Усі конструкції є предметом синтаксису, але вихідною структурою є просте речення — єдина універсальна синтаксична одиниця.

2. Основними ознаками речення, крім комунікативності, є предикативність і інтонація. Предикативність — це співвіднесеність змісту речення з дійсністю. Завдяки предикативності зміст речення трактується як реальний (такий, що мав, має, або буде мати місце) або ірреальний (можливий, бажаний тощо). Предикативність формується за допомогою категорій способу і модальності. Під модальністю розуміється відношення мовця до змісту речення. Сміслову основу модальності становить поняття оцінки як інтелектуальної (раціональної), так і емоційної. Модальність виражається вставними і вставленими одиницями (*здається, кажуть, безумовно, напевно* тощо), модальними частками (*ніби, хіба що, чого доброго*), вигуками (*мле! горе! гай-гай! та ба!*), спеціальними інтонаційними засобами, порядком слів та ін. В мовознавстві є й інше, широке трактування модальності, яке, по суті, збігається з наведеним вище визначенням предикативності.

3. Щодо природи речення в науці, про мову існує три погляди:

1) визначення речення за комунікативною функцією і віднесення його до мовлення;

2) визначення речення за структурно-граматичною ознакою і віднесення його до одиниць мови;

3) виділення двох одиниць — речення і висловлення, перша з яких характеризується як певна модель і належить мові, а друга як лексично наповнена модель із певним інтонаційним контуром, належить мовленню.

Для третьої концепції важливим є критерій розмежування речення і висловлення. Згідно з третьою концепцією, речення — це абстрактна

віртуальна мовна одиниця, конструкція, яка описується без урахування її лексичного наповнення і вираженого комунікативного завдання. Висловлення — конкретна мовленнєва одиниця, що характеризується лінійною реалізацією віртуальної моделі, комунікативною націленістю, інтонаційним оформленням і ситуативним значенням.

4. Речення і висловлення часто не збігаються за обсягом. Висловлення може бути більшим (ширшим, більш обтяжним) за структурну модель (за рахунок відокремлених зворотів, вставних слів, звертань тощо) і меншим, як то маємо в неповних та еліптичних висловленнях і в різних кліше, репліках згоди-незгоди, привітаннях, які взагалі не відповідають структурним схемам і кваліфікуються в синтаксисі, як неграматичні речення (*На все добре! Будьмо! Па-па! Годі! Ні кроку! Буде вам! Де там!*)

5. Історія вивчення речення. Спочатку речення вивчали в логічному аспекті. Логічна концепція речення панувала з часу зародження теорії речення, аж до другої половини XIX ст. Чи не найповніше ця концепція була представлена в граматиці Пор-Рояля, де синтаксис розглядався як учення про способи вираження думки, а речення — як мовне вираження судження. Підмет отожднювався з суб'єктом, присудок з предикатом, складне речення з умовиводом. На зміну логічному напрямові прийшов психологічний, який замінив логічну інтерпретацію речення комунікативно-психологічною. Під реченням розуміли поєднання у психіці мовця декілька уявлень.

Наприкінці XIX ст. синтаксис стали інтерпретувати як вчення про функції слів у реченні і речення визначали як поширене словосполучення (концепція П.Ф. Фортунатова). Цей напрям стимулював виникнення вчення В. Матезири про синтаксис як систему засобів і способів комбінації номінативних одиниць і вчення про синтаксичні валентності Л. Теньєра.

У 30-х роках XX ст. розвивається структурний синтаксис (дистрибутивний), в центрі уваги якого валентність реляційної й дистрибутивної властивостей слова, який з часом (60-ті роки) переростає в трансформаційну граматику (генеративну лінгвістику Н. Хомського), метою якого стало дослідження породження речень, тобто поетапного перетворення семантичної структури на конкретне висловлення. Наприкінці 60-х років заявляє про себе і прагматичний синтаксис, предметом якого є комплекс проблем, пов'язаних з мовцем і адресатом, їх взаємодією в процесі комунікації.

На сучасному етапі синтаксис вивчають у різних напрямках — формально-структурному, комунікативному і прагматичному.

У зв'язку з цими тенденціями намітилися декілька напрямів вивчення речення:

1) Вчення про речення як складну неоднорівневу структуру, яка репрезентує собою декілька ступенів мовної абстракції (В. Матезиус, М. Докуліл, Ф. Данеш, Н.Ю. Шведова);

2) аналіз речення як синтагматичного ланцюжка зв'язків та відношень (Л. Блумфільд, Л. Теньєр);

3) дослідження речення як семантичної одиниці (О. Есперсен, А. Гардинер, У. Вайнрайх, Н.Д. Аругюнова);

4) вивчення речення в аспекті породжуючої граматики і трансформаційного синтаксису (Н. Хомський, Д. Ворт, Р. Ружичко та ін).

6. Найважливіші аспекти теорії простого і складного речення. Зауважимо, якщо ускладнене речення не виокремлюється як тип/різновид, то за своїми характеристиками таке речення визнається простим.

До основних характеристик простого речення належать його синтаксична структура, семантична структура, порядок слів, інтонація.

Основу конструкції простого речення утворює структурна схема, що складається зі слівформ, які виражають суб'єкт і предикат думки. Суб'єкт і предикат думки не завжди збігаються з підметом і присудком:

Блискавка вдарила в дерево і Блискавкою ударило в дерево, Я скучаю і Мені скучно.

Тут підмети та їх еквіваленти — додатки — позначають один і той же суб'єкт думки. Суб'єкт і предикат, тобто мовні форми предикації, утворюють структурну схему простого речення, його формальну модель:

$N_1 V_1$ — Біжить хлопець; Мій брат учиться
 $N_1 \text{Cop } N_{1/5}$ — Мої батьки були учителі/учителями

$N_3 P_{adv}$ — Мені холодно
 $V_{inf} Pr P_{adv}$ — Писати для дітей треба цікаво
 Розшифровка символів:

N — іменник;
 V — дієслово;
 Inf — інфінітив;
 $Pr adv$ — категорія стану (предикативний прислівник);
 Cop — зв'язка;

1 — змінювана форма (дієслова), 1, 3, 5 — порядковий номер відмінка (відповідно — називний, давальний, орудний)

7. Оскільки структурні схеми узагальнюють типи предикативних відношень, то їх кількість обмежена. Вони мають національну специфіку, хоча види предикативних відношень за змістом є загальнолюдськими. Структурною схемою простого речення є мовні форми предикації.

Структурною схемою складного речення є спосіб зв'язку між предикативними частинами, що входять до складного речення.

До структурної схеми речення входить тільки мінімум (суб'єкт і предикат думки), як доповнення до структурної схеми, почали використовувати розширену структурну схему, або позиційну схему висловлення (якщо перша мистить предикативний мінімум, то друге — номінативний мінімум, тобто все, що необхідно для розуміння речення). До позиційної схеми, крім головних членів, входять різні поширювачі, тобто другорядні члени речення (в традиційному розумінні); або актанти і сірконстанти (за сучасною термінологією).

8. Побудова (синтаксична організація) речення підпорядкована його двом функціям — номінативній і комунікативній. Номінативна функція пов'язана з позначуваною реченням ситуацією (подією), тоді як комунікативна — з виділенням у висловленні ядра і теми повідомлення. Відповідно до цих двох аспектів речення у функціональному синтаксисі стали розрізняти номінативний (семантичний) синтаксис і комунікативний синтаксис.

Для номінативного (семантичного) синтаксису важливим є поняття пропозиції. Пропозиція — це семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної і комунікативної парадигми речень.

Речення *Командир вручив воїнові орден, Командир нагородив воїна орденом, Командиром вручений орден воїнові* передають одну й ту саму інформацію. У пропозиції відображається денотативна ситуація. З цього погляду речення — це «драма в мініатюрі» (Л. Теньер). Кожний актант і сірконстант (кожна словоформа) в позиційній схемі речення «відіграє» певну роль, позначаючи мовну семантику високого рівня абстракції, як, наприклад, діяч, дія, об'єкт дії, знаряддя дії, місце дії, мета дії тощо. Цю методику вперше опрацював Ч. Філмор.

9. Пропозитивна номінація і позиційна структура висловлення не завжди збігаються. У мові існують речення, в яких у один синтагматичний ряд злиті дві чи більше пропозиції, які обслуговує спільний механізм актуалізації. Саме таке речення ми називаємо ускладненим. Так, зокрема, в реченні *Я знав його дитиною* реалізовано дві пропозитивні номінації:

Я знав його

Він був дитиною

У різних мовах механізми актуалізації і номінації ситуації характеризуються різним ступенем автономності, взаємозалежності.

10. З ученням про пропозицію пов'язана теорія глибинних і поверхневих структур. Глибинна структура — це спосіб абстрактного опису семантичної структури речення. Це абстрактна формула, утворена найбільш загальними, універсальними елементами смислу. Так, наприклад, речення *Будинок зводиться робітниками* і *Зведення будинку робітниками* мають одну й ту ж глибинну структуру: Робітники зводять будинок. Якщо глибинна структура є узагальненим змістом речення, то поверхнева структура — це конкретний опис синтаксичної будови речення. Поверхнева структура забезпечує вираження глибинної синтаксичної семантики граматичними класами слів, тобто частинами мови. Як правило, одна глибинна структура реалізується в декількох поверхневих.

II. Розповсюдження основи речення

Традиційно у синтаксисі розрізняють просте і складне речення. Але сучасні теорії речення визначають ще один тип синтаксичної будови речення: ускладнене речення.

Механізм погоджування ускладнених речень досі лишається мало вивченим. Одним з пояснень виникнення ускладнених речень є теорія В.І. Кодухова [3; 276-278]. Основні положення його вчення можуть бути сформувані наступним чином: Предикативність — це семантико-синтаксична і комунікативна властивість речення. Предикативність має дві сторони — формально-логічну і модально-значеннєву. Іноді ці дві властивості розглядаються як два аспекти речення, тоді перша властивість називається предикативністю, а друга — модальністю.

Предикативність на семантичному рівні виявляється у наявності відповідності моделі речення і судження (пропозиції). Судження має два основних компоненти — суб'єкт і предикат (або атрибут), речення має два головних члени речення — підмет і присудок: *Людина йде. Человек идет. Человек добр. L'homme marche. L'homme est bon. The girl was running.*

Співвідношення речення і судження не означає їх повного збігу, тотожності. Семантична структура речення і особливо його формальна будова можуть відрізнитися від структури судження, співвідноситися з ним опосередковано, не в повній мірі і надмірно. Наприклад, речення: *Йде дощ. Дощ йде* є двоскладовими лише формально, семантично — це нечленована конструкція, яка при перекладі на інші мови отримує структуру з формальним підметом *It is raining, Il pleut.* Ці приклади свідчать про те, що суб'єкт — предикатна двоскладовість може бути необов'язковою.

Неотожність структури речення і судження виявляється також і у тому, що речення може

об'єднувати словосполучення в одну одиницю, хоч кожна з частин має співвіднесеність з формою судження, але з різним ступенем актуальності. Таким чином виникають розповсюджені, ускладнені і складні моделі речення.

Конструктивна основа речення зв'язана з наявністю в реченні дієслова. Дієслівна основа речення робить необхідними компоненти не тільки дієслова і іменника — присудок і підмет, а і додаток і обставину: Лесничий заботливо охраняет природу, Студент уважно слухає лекцію, *L'étudiant écoute attentivement le professeur. He has been in London for 10 years.* Вони формують конструктивну основу речення, його первинні члени, які зв'язані між собою підрядним зв'язком або предикативним узгодженням, керуванням, приляганням.

Розповсюдження основи речення здійснюється, з одного боку, за рахунок введення другорядних членів речення, а з іншого — в результаті виникнення синтаксичних зв'язків і відношень, які називаються сепаратизацією та відокремленням. Другорядними членами речення є залежні компоненти словосполучення, стрижневе слово яких використано як первинний член речення. Так, речення *Велика яскрава блискавка вдарила в старе гіллясте дерево і запалила високу гілку синім вогнем*, яке має за первинні члени «блискавка вдарила в дерево і запалила гілку вогнем», причому дієслова-присудки, формують синтаксичний ряд — однорідні члени речення. Первинні члени складають перший поверх синтаксичної моделі речення:

Блискавка	вдарила	в дерево	і запалила	гілку	вогнем
<i>велика</i>		<i>старе</i>		<i>високу</i>	<i>синім</i>
<i>яскрава</i>		<i>гіллясте</i>			

Інші приклади: «*Свежий резкий ветер рябил поверхность широкой реки и плескал в обрывистый берег крутым прибоем*» (первинні

члени: «*ветер рябил поверхность и плескал в берег прибоем*»). Синтаксична модель:

Ветер	рябил	поверхность	и плескал	в берег	прибоем
<i>свежий</i>		<i>реки</i>		<i>обрывистый</i>	<i>крутым</i>
<i>резкий</i>		<i>широкой</i>			

La vieille femme sévère et propre reçut le pauvre garçon et proposa une grande tasse de café chaud (первинні члени: «*La femme reçut le*

garçon et proposa une tasse de café»). Синтаксична модель:

<i>La femme</i>	<i>reçut</i>	<i>le garçon</i>	<i>et proposa</i>	<i>une tasse</i>	<i>de café</i>
<i>vieille</i>		<i>pauvre</i>		<i>grande</i>	<i>chaud</i>
<i>sévère</i>					

Stephen's first wife, Minny, died in 1875 and leaved him with one emotionally unstable child.

(первинні члени: *Stephen's wife died in 1875 and leaved him with a child*). Синтаксична модель:

Stephen's	wife	died	in 1875	and leaved	him	with child
	<i>first</i>					<i>one</i>
	<i>Minny</i>					<i>emotionally</i>
						<i>unstable</i>

Вторинні члени є залежними другорядними членами речення і виникають у результаті використання для будови моделі речення моделей підрядних словосполучень; використання сурядних словосполучень дає синтаксичні ряди однорідних і неоднорідних членів речення.

Сепаратизація (термін, запропонований І.І. Мещаніновим) — це синтаксичний засіб будови ре-

чення, і цим він відрізняється від керування і прилягання, які використовуються для будови словосполучення. Сутність сепаратизації полягає в тому, що незмінне слово або залежна форма слова (а також словосполучення), лишаючись у межах речення, відносяться до нього в цілому, а не до окремого слова або члена речення. Сепаратизація створює особливі члени речення,

які відрізняються від внутрішніх додатків і обставин, приєднаних зв'язком керування і прилягання, і називаються зовнішніми додатками і обставинами (у термінології Н.Ю. Шведової — це детермінуючі члени речення, або детермінанти), наприклад:

У Мельника вода плотину прососала (Крылов)

Рядом с ним сидел мальчик лет около восьми (Короленко)

На севере диком стоит одиноко на голой вершине сосна (Лермонтов)

Відокремлення — це інтонаційно-змістове підкреслення залежних другорядних членів речення, надавання їм більшої синтаксичної і змістовної самостійності. Відокремлення пов'язано із застосуванням особливих форм слова і особливих слів. Таким чином дієприкметники і дієприслівники, а особливо дієприкметникові і дієприслівникові словосполучення, дуже часто відокремлюються, створюючи дієприкметникові і дієприслівникові звороти. Відокремлюватися можуть також різні види означень і уточнень, наприклад:

Другая комната, почти вдвое больше, называлась залой (Чехов). *Вдруг, на повороте реки, впереди, под темными горами, мелькнул огонек* (Короленко)

11. Розповсюдження та ускладнення основи речення призводить до виникнення ускладнених і складних речень. Ускладненими називаються речення, які містять однорідні і відокремлені члени речення, в тому числі звертання.

III. Структури вторинної предикації в сучасній англійській мові

Зрозуміти природу ускладненого речення допомагає також лінгвістична теорія видатного дослідника англійського синтаксису А.К. Корсакова [7, 64-69]. Основні положення його лінгвістичної теорії стосовно даного питання можуть бути доведені до наступного.

1. Основних синтаксичних структур чотири: структура предикації, структура комплементації, структура модифікації та структура координації.

2. Структура предикації складається з граматичного підмета (S) і граматичного присудка (P). Розрізняють первинні і вторинні структури предикації. Первинна структура предикації містить присудок — дієслово в особовій формі (*the woman laughed*), або дієслово в особовій формі і його комплемент (*the boy was tall; I know him; We shook hands; I must go*). Вторинна структура предикації або містить дієслово в одній з безособових форм (*We think him to be honest: — — > We think that he is honest*) або не містить зовсім ніякого дієслова (*We think him honest: — — > We think him to be honest: — — > We think •that he is honest*). Структури

вторинної предикації складаються із вторинного підмета (*him* у наведених вище двох прикладах) і вторинного підмета (*to be honest* — відповідно). Структури вторинної предикації в англійській граматиці зазвичай називаються «комплексами».

3. Структура комплементації. В граматиці слово або сполучення слів, яке при необхідності додається до дієслова (звичайно, до дієслова в особовій формі) для доповнення змісту передачі мовцем конкретного елементарного процесу називається «комплементом». Наприклад: *The girl was tall*. Слово *tall* — комплемент до дієслова *was*. За семантикою розрізняють чотири типи комплементів:

1) суб'єктний комплемент або предикатив, називає стан характеристику субстанції — підмета, наприклад: *The woman was old*.

2) адвербіальний комплемент — комплемент, що вказує на ті чи інші обставини, характеристики дієслова — присудка, наприклад: *He lives in London, She looked up*.

3) об'єктний комплемент, або додаток — субстанція, яка знаходиться у певному відношенні з субстанцією-підметом (це відношення виражається дієсловом-присудком), наприклад: *She knows him / They shook hands*.

4) дієслівний комплемент. У реченні *I must go* сполучення слів *I must* не передає ще конкретного елементарного процесу і потребує того чи іншого комплемента (В даному випадку — дієслова *go*). У реченнях такого типу дієслово в особовій формі (в даному випадку *must*) є первинним компонентом присудка (в даному випадку — *must go*), дієслово в безособовій формі (в даному випадку — *go*) — вторинним дієслівним компонентом присудка.

4. Структура модифікації складається із головного компонента, який модифікується (*had, H*) та його модифікатора (*modifier, M*). Модифікатор може знаходитися у препозиції (*She is a tall girl, She is very tall*) або у постпозиції (*The boy was running fast*). У лінгвістиці модифікатори називають «ад'юнктами». У відповідності до наведених вище прикладів розрізняють атрибутивні модифікатори, або атрибути (*tall*), і адвербіальні (обставинні) модифікатори (*very, just*).

5. Структура координації складається з двох або більше конститuentів, які виступають в однаковій синтаксичній функції, наприклад: *John and Mary have left. He turned, smiled and nodded*.

6. Синтаксичні функції комплексів. У реченні комплекси виконують функції підмета, предикатива, атрибутивного ад'юнкта (означення), ад'юнкта. Крім того, в англійській мові комплекси виступають як синтаксично ізольовані висловлення, а також як синтаксично незалежні конституенти речення.

7. Кількісні характеристики комплексів, які мають такі функції, наведені далі. Дослідження було проведене на 7424 прикладах (100%) суцільної вибірки із текстів обсягом більше 4 млн. слів художньої прози англійських та американських авторів [8, 20]: додаток — 5804, або 78,1% (*She found him gone*), адвербіальний ад'юнкт — 1026, або 13,8% (*Archie sat on a stool, his back against the fireplace*), означення — 280, або 3,8% (*There was little room for him to pass*), підмет — 204, або 2,8%, (*For your to be happy is important*), синтаксично ізольоване висловлення — 70, або 0,9% (*There are two good reasons why I can't go with Mrs. Grieve* — *Mrs. Grieve being one. I feared that*), синтаксично незалежний конститuent речення — 26, або 0,4% (*I couldn't rest. Not with everybody going around saying that he committed suicide*), предикатив — 14, або 0,2% (*The thing that mattered was for Ashley to come home*).

В більшості випадків (78,1%) синтаксичні комплекси виконують функцію додатка. Комплекси у функції адвербіальних ад'юнктів вживаються в 5,6 рази менше (13,8%); в 21 раз і в 27 разів менше зустрічаються комплекси-означення (3,8%) і комплекси-підмети (2,8%). Якщо брати разом, комплекси в цих функціях становлять 98,5% від усіх вживань комплексів в досліджуваних текстах. Комплекси — синтаксично ізольовані висловлювання зустрічаються в 5 разів частіше предикативних і в 2,7 разів частіше комплексів, які виступають як незалежні конституенти речення.

IV. Структури вторинної предикації в сучасній французькій мові

У сучасній лінгвістиці робляться спроби розробити теорію ускладнених речень на матеріалі романських мов, зокрема на матеріалі французької мови. Аналізуються речення, ускладнені синтаксичними угрупованнями, які називаються структурами вторинної предикації (СВП).

Дослідження базуються на наступних теоретичних засадах:

1. Поняття предикативності розрізняється на семантичному, логіко-комунікативному та синтаксичному рівнях аналізу речення. На семантичному рівні аналізу речення предикативність — це «властивість або загальне значення речення за співвіднесеністю з денотативною екстралінгвістичною ситуацією [1, 122]

На логіко-комунікативному рівні аналізу речення предикативність виявляється у предикативному відношенні — опозитивному зв'язку між компонентами актуального членування на основі розщеплення єдиної думки на два протилежних моменти [2, 60].

На синтаксичному рівні аналізу речення предикативність — це специфічний синтаксичний зв'язок між присудком і підметом, який висловлюється у єдності трьох синтаксичних категорій модальності, часу та особи. Таким чином, предикативність — це одна з функцій складної єдності мовлення, мови і мислення, яка виявляється у будь-якому реченні.

2. Структури предикації — це синтаксичні одиниці, які слугують для співвіднесення з процесами матеріального світу. В них підмет співвідноситься з носієм процесу, присудок же вказує на специфічне існування у часі. Структура предикації складається, в загальному випадку, з групи підмета (підмет + модифікатори) та групи присудка (присудок + модифікатори) [8, 11].

Зв'язок підмета та присудка характеризується предикативним відношенням, але не кожне синтаксичне угруповання, члени якого знаходяться в предикативному зв'язку, є реченням.

Розглянемо два речення: *Je vais qu'il marche* та *Je le vois marcher*. У підкреслених угрупованнях *il* та *le* співвідносяться з носієм процесу, *marche* і *marcher* вказують на існування у часі носія процесу, причому в другому реченні зазначення існування у часі носія процесу здійснюється опосередковано через дієслово *voir*. Таким чином, елементи *il*, *le* є підметами, а елементи *marche*, *marcher* — дієсловами, а структури *il marche* і *le ... marcher* є структурами предикації: *il marche* — структура первинної предикації першого речення, а *le ... marcher* — структура вторинної предикації другого угруповання, де *le* визначається як вторинний підмет, а *marcher* — вторинний присудок інфінітивної конструкції [6].

3. Зв'язок вторинного підмета і вторинного присудка характеризується залежно-предиктивним відношенням. СВП, про які йдеться, будуються за моделлю *S" + V"*, де *S"* — вторинний підмет, а *V"* — вторинний присудок. Вторинний підмет висловлюється звичайно іменником (з прийменником або без нього) або займенником. Вторинний підмет може бути висловлений прикметником, іменником (з прийменниками, зі сполучником *comme* або без них), прислівником, інфінітивом (з прийменником і без нього), дієприкметником минулого часу, дієприкметником теперішнього часу.

4. СВП являють собою неоднорідні явища. Елементи цих структур можуть з'єднуватися безпосереднім синтаксичним зв'язком: *Et pourtant il reste debout pieds nus, devant la fenêtre (...)*, а можуть бути з'єднані опосередкованим синтагматичним зв'язком: *Ce sont eux qui le regardent comme un étranger et qui s'écartent*.

5. СВП можуть виступати у реченні в функції складного додатка, складного означення,

складної обставини, самостійного дієприкметникового звороту, інфінітивного речення, абсолютної номінативної конструкції.

6. Відношення між вторинним підметом і вторинним присудком представлені в СВП як би в неповному (латентному) вигляді, на відміну від відношень між «первинними» підметом і присудком, де ці відношення представлені в повному обсязі (висловлені модальність, час, особа, число і, при необхідності, рід).

Але відношення між вторинним підметом і вторинним присудком на глибинному рівні ведуть походження до відношень між «первинними» підметом і присудком, що є основною рисою, яка дозволяє віднести неоднорідні поверхневі структури до одного явища. Це положення підтверджується різними трансформаціями. Кожну СВП можна трансформувати в підрядне речення або у відносно самостійну частину складносурядного речення, що і є критерієм виокремлення цих структур із відрізків мовлення.

7. Розглянемо декілька прикладів: 1) *Et pourtant il reste debout pieds nus, devant la fenêtre (...)* → *Et pourtant il reste debout pieds nus, devant la fenêtre, ses pieds sont nus.* 2) *C'est un homme jeune, au visage intelligent (...)* → *C'est un homme jeune, dont le visage est intelligent.* У цих реченнях СВП сформовані за моделлю S"+V"ø, де S" – вторинний підмет, V" ø – вторинний присудок, представлений недієслівним елементом.

Hiquet qui le voit sortir ne sait pas qu'il s'en va pour toujours → *Hiquet, qui voit qu'il sort, ne sait pas qu'il s'en va pour toujours.* СВП сформована за моделлю S"+V"^{non-f}, де V"^{non-f} – вторинний присудок у вигляді безособової форми дієслова.

(Le) Ze portail franchi, il cherche quelqu'un des yeux → *Quand le portail est franchi, il cherche quelqu'un des yeux.* СВП відповідає моделі S"+V"^{non-f}+C_v^y, де C_v^y – об'єктний поширювач, який зв'язаний з вторинним присудком V"^{non-f}.

8. Дослідники французького синтаксису поділяють точку зору, згідно якої член речення – це його структурний елемент, який співвідноситься через свідомість з певним конститuentом процесів матеріального світу, а вживання того чи іншого слова або словосполучення для висловлення того чи іншого члена речення є його синтаксична роль, або функція в реченні.

9. Кількісна характеристика СВП, які виступають у різних синтаксичних функціях, виглядає наступним чином: серед розглянутих 5771 одиниць (100%) синтаксичних функцій додаток (безприйменниковий комплекс) становить 2880 од. (50,0%), додаток (прийменниковий комплекс) – 89 од. (1,5%), *додаток разом становить*

2969 од. (51,5%); обставина (безприйменниковий комплекс) – 1518 од. (26,3%), обставина (прийменниковий комплекс) – 374 од. (6,4%), *обставина разом* складає 1889 од. (32,7 %); означення (безприйменниковий комплекс) – 281 од. (4,9%), означення (прийменниковий комплекс) – 221 од. (3,8%), означення разом складає 502 од. (8,7%); підмет (безприйменниковий комплекс) – 189 од. (3,3%), підмет (прийменниковий комплекс) – 25 од. (0,4%), підмет разом складає 214 од. (3,7%); синтаксично ізольовані СВП (безприйменниковий комплекс) становлять 135 од. (2,3%), синтаксично ізольовані СВП (прийменниковий комплекс) не представлено жодним випадком; синтаксично ізольовані СВП, таким чином, разом складають 135 од. (2,3%); предикатив (безприйменниковий комплекс) налічує 47 од. (0,8%), предикатив (прийменниковий комплекс) – 15 од. (0,3%), предикатив разом складає 63 од. (1,1%).

Таким чином, розгляд функцій безприйменникових та прийменникових СВП та їх частотного вираження показує, що найбільшу частотність мають СВП у функції додатка, найменшу СВП – у функції предикатива.

Матеріал статті можна вважати не тільки теоретичним уточненням деяких лінгвістичних понять, а і практичним прикладом виокремлення структур вторинної предикації у реченнях французької мови та інтерпретування їх з точки зору синтаксичного значення та лексичного складу моделей, що необхідно для розуміння семантико-синтаксичного статусу структур вторинної предикації при перекладі таких речень на іншу мову.

Література

1. Банару В. И. Типы предикации во французском языке / В.И. Банару. – Кишинев: Штиинца, 1980. – 230 с.
2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис / В.Г. Гак. – М.: Высшая школа, 1981. – 208 с.
3. Кодухов В.И. Введение в языкознание / В.И. Кодухов. – М.: Просвещение, 1979. – 351 с.
4. Кочерган М.М. Загальне мовознавство / М.М. Кочерган. – К.: Академія, 2008. – 464 с.
5. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства / М.М. Кочерган. – К.: Академія, 2006. – 424 с.
6. Никитина И.В. Предикативный план предложения, осложненного структурой вторичной предикации / И.В. Никитина. – М., 1984. – 20 с. – Деп. в ИНИОН АН СССР, № 17146.
7. Образцова Е.М. Линейная организация высказывания как языковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков) / Е.М. Образцова. – Одесса: Феникс, 2010. – 400 с.
8. Сулимовская З.В. Грамматическая сущность и функционирование структур вторичной предикации в современном английском языке: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук / З.В. Сулимовская. – Одесса, 1981. – 25 с.

Никитина И. В. Современные теории осложненного предложения в украинском, русском, английском и французском языках. — Статья.

Аннотация. В статье рассматриваются современные теории осложненного предложения в украинском, русском, английском и французском языках. Описание структур вторичной предикации в современной английской речи базируется на основных положениях лингвистической теории выдающегося исследователя английского синтаксиса А.К. Корсакова. Особое внимание уделяется структуре комплементации: субъектному комплементу или предикативу, адвербиальному, объектному, глагольному комплементам. Также описываются структуры вторичной предикации в современном французском языке, которые выступают в предложении в функции сложного приложения, сложного определения, сложного обстоятельства, самостоятельного причастного оборота, инфинитивного предложения, абсолютной номинативной конструкции. На основании исследованных текстов анализируются количественные показатели употребляемости указанных структур.

Ключевые слова: структуры вторичной предикации, субъектный комплемент, адвербиальный комплемент, объектный комплемент, глагольный комплемент.

Nikitina I.V. Modern theories of a sentence with participle, gerundial and infinitive constructions in Ukrainian, Russian, English and French. — Article.

Summary. The article deals with modern theories of a simple sentence complicated with participle, gerundial and infinitive constructions in Ukrainian, Russian, English and French. Description of the secondary predication in English is made according to A.K. Korsakov's linguistic theory. In particular, we examine such complementation structures as subjective complement or predicative, adverbial, objective and verbal complements. Similar structures are described in contemporary French. Quantitative indices of the above-mentioned structures have been revealed in Russian, English, Ukrainian and French texts.

Key words: secondary predication structures, subjective complement, adverbial complement, objective complement, verbal complement.